

ੴ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰ

101

ਜੀਵਨ ਰੂਪ ਸਿਮਰਣ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰਾ॥

ਭਾਗ-੧

‘ਖੜੀ’

ਜੀਵਨ ਰੂਪ ਸਿਮਰਣ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰਾ॥

ਭਾਗ-1

ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਹਰਕਤ ਯਾ ਚਾਲ ਨੂੰ 'ਜੀਵਨ ਰੋਂ' ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ, ਕਿਰਨਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਨੂੰ 'ਧੁਪ' ਯਾ ਸੂਰਜ ਦੀ ਜੀਵਨ-ਰੋਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ 'ਕਵਾਉ' ਦੁਆਰਾ, ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਲਾਹੀ ਜੋਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਹਰਕਤ ਯਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ 'ਜੀਵਨ-ਰੋਂ', 'ਸਬਦ', 'ਨਾਮ' ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੈ।

ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਕਰੰਟ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਜੰਤਰਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਬਲਬ, ਪੱਖਾ, ਟਿਊਬ, ਪ੍ਰੈਸ ਆਦਿ, ਪਰ ਹਰ ਇਕ ਜੰਤਰ ਦੀ ਬਨਾਵਟ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ, ਉਸ ਕਰੰਟ ਦਾ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਲਾਹੀ ਜੀਵਨ-ਰੋਂ, 'ਸਬਦ', 'ਨਾਮ', 'ਸਰਬ-ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰ' ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਜੀਵ ਦੀ ਬਨਾਵਟ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ 'ਜੀਵਨ-ਰੋਂ' ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕੋ ਇਲਾਹੀ ਜੋਤ ਅਥਵਾ 'ਜੀਵਨ-ਰੋਂ' ਹੀ, ਕਾਇਨਾਤ ਦੇ ਜ਼ਰੇ-ਜ਼ਰੇ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਜ਼ਰੇ ਦਾ —

ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ
ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ
ਜੀਵਨ ਆਧਾਰ ਹੈ
ਜੀਵਨ ਪਦਵੀ ਹੈ
ਜੀਵਨ-ਰੂਪ ਹੈ
ਜੀਅ-ਦਾਨ ਹੈ
ਜੀਵਨ ਹੈ

ਅਤੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ —

ਮੰਡਲਾਂ
ਜੂਨਾਂ
ਕਿਸਮਾਂ
ਰੰਗਾਂ
ਰੇਖਾਂ
ਦੇਸ਼ਾਂ
ਕੌਮਾਂ
ਖਿਆਲਾਂ
ਕਰਮਾਂ

ਅਨੁਸਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ 'ਜੀਵਨ' ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਦੂਜੇ ਲੱਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ 'ਜੀਵਨ ਰੌਂ' ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਨੂੰ ਹੀ 'ਜੀਵਨ' ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ 'ਜੀਵਨ' ਹੀ, ਉਸ 'ਜੀਵਨ-ਰੌਂ', 'ਸਬਦ', 'ਨਾਮ' ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ ।

ਉਦਾਹਰਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ —

1. ਬੂਟੇ ਦਾ ਉਗਣਾ, ਵੱਧਣਾ, ਛੁੱਲਣਾ, ਫਲ-ਛੁੱਲ ਲਗਣੇ ਅਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ ।
2. ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਜੰਮਣਾ, ਵੱਧਣਾ, ਛੁੱਲਣਾ, ਸੁਆਨ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਬੁੱਢੇ ਹੋ ਕੇ ਮਰਨਾ ।
3. ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ, ਪਾਣੀ, ਹਵਾ, ਅਗਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋ ਕੇ, ਫੇਰ ਖਿੰਡ-ਪੁੰਡ ਜਾਣਾ ।

ਇਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ 'ਜੀਵਨਾਂ' ਦਾ ਆਧਾਰ, ਸੋਮਾਂ, ਕੇਂਦਰ ਇਕੋ 'ਜੀਵਨ-ਰੌਂ', 'ਸਬਦ', 'ਨਾਮ' ਅਤੇ 'ਅਕਲ-ਕਲਾ' ਹੀ ਹੈ ।

ਉਪਰਲੀਆਂ ਸਿਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਇਲਾਹੀ 'ਜੀਵਨ-ਰੌਂ' ਦੇ ਅੰਤਰਾਤ ਕੋਈ —

ਲੋਚਾ
ਕਾਂਖੀ
ਖਿੱਚ

ਚੁਪ-ਪ੍ਰੀਤ ਪ੍ਰੇਮ-ਪਿਆਰ

ਦੀ ਗੁੱਸੀ ਪ੍ਰੀਤ-ਡੋਰੀ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਇਕ ਸ਼ੈ ਨੂੰ, ਆਪਣੇ ਸੋਮੇ ਵੱਲ ਅਛੋਪ ਹੀ ਖਿੱਚੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਉਦਾਹਰਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਪਾਣੀ, ਗਰਮ ਹੋ ਕੇ ਭਾਫ, ਬੱਦਲ, ਬਰਫ, ਮੀਂਹ ਦੁਆਰਾ ਪਹਾੜਾਂ, ਨਾਲਿਆਂ, ਨਦੀਆਂ ਦਰਿਆਵਾਂ ਵਿਚ ਦੀ ਵਗਦਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਕਈ ਸ਼ਕਲਾਂ ਧਾਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਮੁੜ ਆਪਣੇ ਸ਼ਹੁ-ਸਾਗਰ 'ਸਮੁੰਦਰ' ਵਿਚ ਜਾ ਸਮਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲੰਮੇ ਸਫਰ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਨੇ ਕਈ 'ਜੀਵਨ' ਭੋਗੇ ਅਤੇ ਆਖਰ ਆਪਣੇ ਸੋਮੇ ਨੂੰ ਆ ਹੀ ਮਿਲਿਆ ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਇਨਾਤ ਦੀ ਹਰ 'ਸ਼ੈ' ਤੇ 'ਜੀਵ' ਦੀ ਜੋਤ, ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੀ ਹੋਈ, ਆਪੋ-ਆਪਣਾ 'ਜੀਵਨ' ਭੋਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਮੁੜ ਆਪਣੇ 'ਸੋਮੇ' ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਇਹ ਸਾਰੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ 'ਹੁਕਮ' ਦੀ ਅਕਹਿ ਅਤੇ ਗੁਪਤ ਚੁਪ-ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਸੂਖਮ 'ਪ੍ਰੀਤ-ਡੋਰੀ' ਦੀ ਚਾਲ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਲਾਹੀ ਸੋਮੇ ਵੱਲ ਸਦੀਵੀ ਖਿੱਚ ਪਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਪਰ ਜੀਵ ਇਸ ਦੈਵੀ ਅੰਤ੍ਰ-ਆਤਮੇ ਪ੍ਰੀਤ-ਡੋਰੀ ਦੀ ਖਿੱਚ ਤੋਂ ਅਨਜਾਣ ਹਨ।

ਚੌਰਾਸੀ ਲਖ ਜੂਨਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਅਲਪ-ਬੁੱਧੀ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਆਪਣੇ 'ਜੀਵਨ' ਅਤੇ 'ਜੀਵਨ-ਰੌਂ' ਤੋਂ ਅਨਜਾਣ ਹਨ । ਇਹ 'ਅਨਜਾਣ-ਪੁਣਾ' ਅਥਵਾ ਅਗਿਆਨਤਾ ਭੀ ਉਹਨਾਂ ਲਈ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਗੁੱਸੀ ਮਿਹਰ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਹੈ —

ਉਹ ਅਭੋਲ ਅਤੇ ਅਨਜਾਣੇ ਹੀ 'ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ' ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਜੀਵਨ
ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਉਹ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ਹੀ 'ਸਬਰ-ਸਬੂਰੀ' ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ
ਵਾਂਗ, ਰੱਬ ਦੀ ਕਰਨੀ ਉਤੇ ਕਿੰਤੂ, ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਅਤੇ ਨਿਹੋਰਾ
ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ।

ਇਸ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ਹੀ ਉਪਰ ਵੱਲ ਆਤਮਿਕ ਤਰੱਕੀ
(natural evolution) ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਅਗਿਆਨਤਾ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਕਲਿਆਣ-ਕਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਉਹ ਮਨੁੱਖਾ ਜੂਨੀ ਵਾਂਗ, ਸਿਆਣਪਾਂ ਅਤੇ ਚਤੁਰਾਈਆਂ ਘੋਟ ਕੇ ਇਲਾਹੀ
 ‘ਹੁਕਮ’ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹਨ ।

ਇਸੇ ਲਈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੋਂ ‘ਬਗੀ’ ਹਨ ।

ਪਰ, ‘ਮਨੁੱਖ ਜੂਨੀ’ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਕੁਝ ਹੋਰਵੇਂ ਹੈ ।

ਮਨੁੱਖ ਜੂਨ ਉਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਬੇਅੰਤ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਖਾਸ
 ਰਿਆਇਤਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ —

1. ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਰੱਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ।

ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲ੍ਹ ਪਛਾਣੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੪੪੧)

2. ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਬੇਅੰਤ ਤੀਖਣ ਬੁੱਧੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ —

ਆਪਣੇ ‘ਆਪੇ’ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਨ ਸਕੇ ।

ਆਪਣੇ ‘ਕਰਤੇ’ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਨ ਸਕੇ ।

ਕਰਤੇ ਦੇ ‘ਹੁਕਮ’ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਨ ਸਕੇ ।

ਆਪਣੇ ਕਰਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਿਚ ਮੁੜ ‘ਸਮਾ’ ਸਕੇ ।

3. ਬਾਕੀ ਸਾਰੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਦਾ ‘ਸਿਰਤਾਜ਼’ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ।

ਸਗਲ ਜੋਨਿ ਮਹਿ ਤੂ ਸਿਰਿ ਧਰਿਆ ॥ (ਪੰਨਾ-੯੧੩)

ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੂਨਿ ਵਿਚਿ ਉਤਮ ਜੂਨਿ ਸੁ ਮਾਣਸ ਦੇਹੀ ॥

(ਵ. ਭਾ. ਗੁ. ੧੫/੩)

4. ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਦੀਆਂ ਬੇਅੰਤ ‘ਦਾਤਾਂ’ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਹਨ ।

ਛਤੀਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਿਨਿ ਭੋਜਨ ਦੀਏ ॥

ਅੰਤਰਿ ਬਾਨ ਠਹਰਾਵਨ ਕਉ ਕੀਏ ॥

ਬਸੁਧਾ ਦੀਓ ਬਰਤਨਿ ਬਲਨਾ ॥

ਤਿਸੁ ਠਾਕੁਰ ਕੇ ਚਿਤਿ ਰਖੁ ਚਰਨਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੯੧੩)

ਤੁਧੁ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਮੈਨੋ ਸਉਪਿਆ ਜਾ ਤੇਰਾ ਬੰਦਾ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੦੪੬)

5. ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਸੁਖ ਲਈ ਬੇਅੰਤ ਚਿਤ੍ਰ-ਬਚਿਤ੍ਰ ਮਾਇਕੀ
 ਸਾਧਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ।

ਨਵ ਨਿਧਿ ਸਿਧਿ ਰਿਧਿ ਦੀਨੇ ਕਰਤੇ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ਕਾਈ ਰਾਮ ॥

ਖਾਤ ਖਰਚਤ ਬਿਲਛਤ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ

ਕਰਤੇ ਕੀ ਦਾਤਿ ਸਵਾਈ ਰਾਮ ॥

(ਪੰਨਾ-੨੮੬)

6. ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੇਕਾਂ ‘ਧਰਮ’ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਭੁੱਲੇ-ਭਟਕੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਜੀਵਨ-ਸੇਧ ਦੇਣ ਲਈ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਰੂ, ਅਵਤਾਰ, ਪੀਰ, ਪੈਰਿੰਬਰ, ਸਾਧ, ਸੰਤ, ਭਗਤ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਭੇਜੇ ਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਤਮਿਕ ਸੇਧ ਦੇਣ ਲਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ।

ਜੁਗ ਜੁਗ ਸੰਤ ਭਲੇ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰੇ ॥

ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਰਸਨ ਰਸੇਰੇ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੦੨੫)

ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਸੀਮਤ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੀਆਂ ਚੌਗਸੀ ਲਖ ਜੂਨਾਂ ਤਾਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹੁੰਦਿਆਂ ਭੀ, ਇਲਾਹੀ ਦਾਤਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਲੈ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ‘ਹੁਕਮ’ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਆਪਣਾ ਕਲਿਆਣ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ, ਬੇਅੰਤ ਤੀਖਣ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਸਭ ਜੂਨਾਂ ਦਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਭੀ, ਆਪਣੇ ਇਲਾਹੀ ਉਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ, ਬੇ-ਪ੍ਰਵਾਹ ਅਤੇ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਰਸਾਤਲ ਵਲ ਰੁੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਅਵਸੋਸ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ –

ਇਤਨੀ ਤੀਖਣ ਬੁੱਧੀ

ਅਨੇਕਾਂ ਧਰਮਾਂ

ਅਨੇਕਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ

ਅਨੇਕਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਮੰਦਰਾਂ

ਬੇਅੰਤ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ

ਬੇਅੰਤ ਗਿਆਨ-ਧਿਆਨ

ਬੇਅੰਤ ਪਾਠ-ਪੂਜਾ

ਬੇਅੰਤ ਜਪ-ਤਪ ਅਤੇ ਕਰਮ-ਕਾਂਡਾਂ

ਬੇਅੰਤ ਹਠ-ਜੋਗ-ਸਾਧਨਾਂ

ਬੇਅੰਤ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ

ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ —

ਆਪੇ

ਕਰਤੇ

ਜੀਵਨ-ਸੇਧ

ਜੀਵਨ-ਨਿਸ਼ਾਨੇ

ਕਲਿਆਣ

ਦੀ ਬਾਬਤ ਸਹੀ 'ਗਿਆਨ' ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ! ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੀ ਦੈਵੀ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਰਸਾਤਲ ਵੱਲ ਰੁੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਤੋਂ ਭੀ ਨੀਵਾਂ, ਮਲੀਨ ਤੇ ਦੁਖਦਾਈ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਇਸ ਤਰਸਯੋਗ ਅਤੇ ਦੁਖਦਾਈ ਅਧੋਗਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਥੋੜ-ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਘੜ ਕੇ, ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹਉਮੈ ਦਾ 'ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵਾ' ਭੀ ਪਾ ਦਿਤਾ, ਜੋ ਅਤਿ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ।

ਇਸ 'ਹਉਮੈ' ਦੇ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ —

ਆਪਣੇ 'ਆਪੇ' ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬੁੱਝ ਸਕਦੇ ।

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ 'ਹੋਦ' ਦਾ ਨਿਸਚਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।

ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬੁੱਝ ਸਕਦੇ ।

ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੇ ।

ਇਲਾਹੀ ਬਰਕਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਮਾਣ ਸਕਦੇ ।

ਆਪਣੀ 'ਜੀਵਨ-ਸੇਧ' ਤੋਂ ਅਨਜਾਣੇ ਹਾਂ ।

ਸਹੀ ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ ਮਾਣ ਸਕਦੇ ।

ਆਤਮਿਕ ਵਿਰਸੇ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ।

'ਹਉਮੈ-ਵੇੜੇ' ਮਨ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ।

ਆਪਣੇ ਹਉਂਧਾਰੀ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਭੁਗਤਦੇ ਹਾਂ ।

ਭਰਮੇ ਆਵੈ ਭਰਮੇ ਜਾਇ ॥

ਇਹੁ ਜਗੁ ਜਨਮਿਆ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੬੧)

ਭਰਮੇ ਭੁਲਾ ਫਿਰੈ ਸੰਸਾਰੁ ॥
ਮਰਿ ਜਨਮੈ ਜਮੁ ਕਰੇ ਖੁਆਰੁ ॥

(ਪੰਨਾ-੫੬੦)

ਸਾਧੋ ਇਹੁ ਜਗੁ ਭਰਮ ਭੁਲਾਨਾ ॥
ਰਾਮ ਨਾਮ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਛੋਡਿਆ ਮਾਇਆ ਹਾਬਿ ਬਿਕਾਨਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੯੪)

ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹੁ ਜੋਨਿ ਸਬਾਈ ॥
ਮਾਣਸ ਕਉ ਪ੍ਰਭਿ ਦੀਈ ਵਡਿਆਈ ॥
ਇਸੁ ਪਉੜੀ ਤੇ ਜੋ ਨਰੁ ਚੂਕੈ ਸੋ ਆਇ ਜਾਇ ਦੁਖੁ ਪਾਇਦਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੦੧੫)

‘ਹਉਮੈ’ ਦੇ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਦੇ ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਨ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ —

1. ‘ਬੀਏਟਰ’ ਵਿਚ ਕਈ ਅਦਾਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ‘ਪਾਰਟ’ ਅਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਰੰਗਮੰਚ ਉਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਰ ਇਕ ਹਰਕਤ, ਅਦਾ ਅਤੇ ਬੋਲਚਾਲ ਮਾਲਕ ਦੀ ਕਿਸੀ ਵਿਉਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਯਮ-ਬੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਟੇਜ ਉਤੇ ਕੋਈ ਰਾਜਾ, ਕੋਈ ਰਾਣੀ, ਕੋਈ ਨੌਕਰ, ਕੋਈ ਦਾਤਾ, ਕੋਈ ਭਿਖਾਰੀ ਆਦਿ, ਅਨੇਕਾਂ ਭੇਖ ਧਾਰ ਕੇ ਆਪੋ-ਆਪਣਾ ‘ਪਾਰਟ’ ਖੇਲਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਨਿਸਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੱਚੀ-ਮੁੱਚੀ ਦੇ ਰਾਜਾ, ਰਾਣੀ ਆਦਿ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਬਲਕਿ ਖਿਨ-ਭੰਗਰ ਸਟੇਜ ਤੇ ਆਪਣਾ ਨੀਯਤ ‘ਪਾਰਟ’ ਅਦਾ ਕਰਨ ਹੀ ਆਏ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪਣੇ ‘ਮਾਲਕ’ ਦੇ ‘ਨੌਕਰ’ ਹੀ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ‘ਸੁਤੰਤਰ’ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ‘ਮਨ-ਮਰਜ਼ੀ’ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਪਰ, ਜੋ ਕੋਈ ਪਾਤਰ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਜਾਂ ਬਾਗੀ ਹੋ ਕੇ, ਸਟੇਜ ਉਤੇ ‘ਮਨ-ਮਰਜ਼ੀ’ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਖੇਲ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਸਨੂੰ ‘ਸਜ਼ਾ’ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਐਨ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਕਾਇਨਾਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ‘ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ’ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਪਾਰ ‘ਹੁਕਮ’ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਦੁਨਿਆਵੀ ‘ਵਡ-ਬੇਲ-ਤਮਾਸ਼ਾ’ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜੀਵ, ਆਪੋ-ਆਪਣਾ ‘ਪਾਰਟ’ ਅਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਜਦ ਤਾਈਂ ਅਸੀਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਇਲਾਹੀ ਵਿਉਂਤ ਅੰਦਰ, ‘ਹੁਕਮ’ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਆਪੋ-ਆਪਣਾ ‘ਪਾਰਟ’ ਅਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਉਦੋਂ ਤਾਈਂ ਇਲਾਹੀ ‘ਬੇਲ-ਅਖਾੜਾ’ ਨਿਰਵਿਘਨ ਚਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ‘ਅਦਾਕਾਰ’ ਅਥਵਾ ਜੀਵ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਪਰ, ਜਦ ਜੀਵ ਆਪਣੇ ‘ਮਾਲਕ’ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ‘ਮੋਹ-ਮਾਇਆ’ ਦੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਿਚ ਹਉਮੈ ਧਾਰ

ਕੇ, ਆਪ ਹੀ 'ਮਾਲਕ' ਅਤੇ ਕਰਤਾ-ਧਰਤਾ ਬਣ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮਨ-ਮਰਜ਼ੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵ ਇਲਾਹੀ ਬਰਕਤਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਗੰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਰਮ-ਬੱਧ ਹੋ ਕੇ, ਮਾਇਕੀ ਅਸੂਲ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਖ ਸੁਖ ਭੋਗਦੇ ਹਨ।

ਜੋ ਮੈਂ ਕੀਆ ਸੋ ਮੈਂ ਪਾਇਆ ਦੋਸ਼ੁ ਨ ਦੀਜੈ ਅਵਰ ਜਨਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੪੩੩)

ਆਪਣੇ ਭਾਣੇ ਜੋ ਚਲੈ ਭਾਈ ਵਿਛੁੜਿ ਚੋਟਾ ਖਾਵੈ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੦੧)

2. ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਕਰੰਟ 'ਪਾਵਰ ਹਾਊਸ' ਤੋਂ ਉਪਜਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਜਲੀ ਹਰ-ਇਕ 'ਬਲਬ' ਵਿਚ ਗੋਸ਼ਨੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਬਲਬ ਦੇ ਅੰਦਰ 'ਫਿਲਾਮੈਂਟ' ਦੀ ਸੂਖਮ ਤਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਉਦਾਲੇ ਅਨੇਕਾਂ ਰੰਗਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਕਲਾਂ ਵਾਲੇ ਸੀਸੇ ਦਾ ਗਿਲਾੜ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਇਸ ਵਿਚ ਕਰੰਟ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ 'ਜਗ' ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ 'ਜਿਊਂਦਾ' ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ 'ਬੁਝ' ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 'ਮੁਰਦਾ' ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬਲਬ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਜਾਂ 'ਜੀਵਨ', ਕਰੰਟ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਰੰਟ 'ਪਾਵਰ ਹਾਊਸ' ਤੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਬਲਬ ਦੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹਸਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸਦੀ 'ਹਸਤੀ' ਕਰੰਟ ਦੀ 'ਹੋਂਦ' ਤੋਂ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜੀਵਨ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ 'ਸੋਮਾ', ਪਾਵਰ ਹਾਊਸ ' ਜਾਂ 'ਨਾਮ' ਹੀ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਬਲਬ ਆਪਣੇ 'ਜੀਵਨ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਦੇ ਸੋਮੇ ਨੂੰ ਭੁਲ ਜਾਏ ਜਾਂ ਮੁਨਕਰ ਹੋ ਕੇ, ਆਪਣੀ ਹੀ 'ਅੱਡਰੀ ਹਸਤੀ' ਜਤਾਉਂਦਾ ਫਿਰੇ, ਤਾਂ ਉਹ 'ਝੂਠਾ' ਹੈ, 'ਪਖ਼ਡੀ' ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਹਉਮੇ ਦੀ 'ਅੱਡਰੀ ਹੋਂਦ' ਕੁੜੀ ਹੈ।

ਐਨ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਹੀ ਇੱਕੋ 'ਅਸਲੀ ਹਸਤੀ' ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ 'ਜੀਵਨ-ਗੁਪਤ-ਜੋਤਿ', ਹਰ ਇਕ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਤ-ਆਤਮੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੈ। ਪਰ, ਮਾਇਆ-ਰੂਪੀ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਦੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਿਚ, ਜੀਵ ਨੂੰ ਇਹ ਭੁਲੇਖਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਕੋਈ 'ਅੱਡਰੀ ਹਸਤੀ' ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰਤਾ-ਧਰਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ 'ਪੱਖ' ਵਿਚ 'ਮੈਂ-ਮੇਰੀ' ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਅਤੇ ਬੋਲ-ਬਾਲਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਕਿ 'ਜੀਵਨ' — 'ਜੀਵਨ-ਰੌੰ' ਦੀ ਗੁੱਝੀ ਸਹਿਜ-ਚਾਲ ਹੈ ਅਤੇ 'ਜੀਵਨ-ਰੌੰ' ਅਥਵਾ 'ਸਬਦ' — 'ਨਾਮ', ਹਰ ਇਕ ਜ਼ਰੇ ਵਿਚ ਰਵਿ-ਰਹਿਆ-ਭਰਪੂਰ ਹੈ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਕਰੰਟ ਤਾਂ ਇੱਕੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਸਾਧਨ, ਬਲਬ, ਟਿਊਬ, ਆਦਿ, ਅਨੇਕਾਂ ਜੰਤਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਚਲ ਰਹੀ 'ਕਰੰਟ', ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰੰਗਤ ਅਨੁਸਾਰ ਲਾਲ, ਪੀਲੀ, ਨੀਲੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਇੱਕੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਜੋ ਚੀਜ਼ ਰਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਰੰਗ ਅਤੇ ਸਵਾਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਐਨ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ 'ਜੋਤਿ' ਦੀ 'ਜੀਵਨ-ਰੌੰ' ਤਾਂ ਇੱਕੋ ਵਰਤਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਮਨ, ਬੁੱਧੀ, ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ ਦੀ ਰੰਗਤ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ 'ਜੀਵਨ-ਰੌੰ' ਦਾ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ 'ਜੀਵਨ-ਰੌੰ' ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਦੋ ਪਹਿਲੂ ਹਨ —

1. **ਅੰਤਰ ਮੁਖੀ ਸਹਿਜ-ਚਾਲ** — ਜੋ ਨਿਰੋਲ, ਨਿਰਮਲ, 'ਸਬਦ', 'ਨਾਮ', 'ਹੁਕਮ' ਹੈ ।

2. **ਬਾਹਰ ਮੁਖੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ** — ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਹਉਮੈ ਵੇੜੇ ਮਨ, ਹਉਂਧਾਰੀ ਬੁੱਧੀ ਅਤੇ ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ ਦਾ 'ਅਕਸ' ਯਾਂ ਰੰਗਤ ਚੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ 'ਜੀਵਨ-ਰੌੰ' ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਨੂੰ ਹੀ 'ਜੀਵਨ' ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

'ਜੀਵ' ਆਪੋ-ਆਪਣਾ 'ਜੀਵਨ' ਤਾਂ ਭੋਗ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਆਪਣੇ 'ਜੀਵਨ-ਆਧਾਰ' ਅਤੇ 'ਜੀਵਨ-ਰੌੰ' ਤੋਂ —

ਬੇਖਬਰ
ਅਣਜਾਣ
ਅਵੇਸਲੇ
ਬੇ-ਪ੍ਰਵਾਹ, ਅਤੇ
ਭੁੱਲ ਵਿਚ ਹਨ ।

ਇਹ 'ਭੁੱਲ' ਹੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ 'ਜੀਵ' ਆਪਣੇ ਅੰਤਰਗਤ ਇਲਾਹੀ —

ਜੀਵਨ-ਰੌੰ
ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼
ਜੀਵਨ-ਸੋਮਾ
ਜੀਵਨ-ਪਦ

ਜੀਵਨ-ਰੂਪ

ਸ਼ਬਦ

ਨਾਮ

ਪ੍ਰਿਮ-ਰਸ

ਚੁਪ-ਪ੍ਰੀਤ

ਆਤਮ-ਚਾਊ

ਆਤਮ-ਸੁਖ

ਸਹਿਜ-ਚਾਲ

ਅਕਲ ਕਲਾ

ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਆਤਮਿਕ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਇਸ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਵਿਚ ਜੀਵ -

ਦੂਜੈ-ਭਾਇ

ਈਰਥ

ਦਵੈਤ

ਕਾਮ

ਕ੍ਰੋਧ

ਲਬ

ਲੋਭ

ਮੋਹ

ਹੰਕਾਰ

ਆਦਿ, ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਹੋ ਕੇ, ਦਿਨ-ਰਾਤ ਦੁੱਖ-ਕਲੇਸ਼ ਸਹੇਡਦਾ ਤੇ ਭੋਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਰਕੀ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਪਲਚਿ ਪਲਚਿ ਸਗਲੀ ਮੁਈ ਝੂਠੈ ਧੰਧੈ ਮੋਹੁ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੩੩)

ਸਮਝਣ ਵਾਲਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨੁਕਤਾ, ਜੀਵ ਦੀ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ-ਰੌਂ ਨੂੰ -

‘ਬੁੱਝਣ’ ਯਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ

ਯਾ

‘ਭੁੱਲ ਕੇ’ - ਅਣਜਾਣ ਰਹਿਣ

ਵਿਚ ਛੁਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਚੰਗਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਤਾਂ ਆਪਣੀ 'ਜੀਵਨ-ਰੌ' ਨੂੰ ਬੁੱਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਸੀਮਿਤ ਹੈ ।

ਪਰ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਅਤਿਅੰਤ ਤੀਖਣ ਬੁੱਧੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ।

ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਇਸ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਅਮੋਲਕ ਦਾਤ ਨੂੰ ਅੰਤਰ-ਆਤਮੇ 'ਜੀਵਨ-ਰੌ' ਅਥਵਾ ਸਬਦ ਦੀ —

ਖੋਜ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ

ਹਉਮੈ ਦੇ ਪ੍ਰਾਇਣ ਹੋ ਕੇ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਚਿਤ੍ਰ-ਬਚਿਤ੍ਰ ਚਮਤਕਾਰਿਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਸਾਨ ਨੇ ਤੀਖਣ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਇਲਾਹੀ 'ਦਾਤ' ਦੀ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪਸੂਆਂ ਤੋਂ ਭੀ ਗਿਰ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਅਧੋਗਤੀ ਨੂੰ ਇਉਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ —

ਮਨਮੁਖ ਭੂਲੇ ਬਿਖ ਲਗੇ ਅਹਿਲਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਸੁਖ ਸਾਗਰੁ ਸਾਚਾ ਸਬਦੁ ਨ ਭਾਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ-੫੬੫)

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਬਹੁਤੇ ਜੁਗ ਹਾਰਿਓ ਮਾਨਸ ਦੇਹ ਲਹੀ

ਨਾਨਕ ਕਹਤ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ਸਿਮਰਤ ਕਹਾ ਨਹੀਂ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੩੧)

ਨਾ ਹਰਿ ਭਜਿਓ ਨ ਗੁਰ ਜਨੁ ਸੇਵਿਓ ਨਹ ਉਪਜਿਓ ਕਛੁ ਗਿਆਨਾ ॥

ਘਟ ਹੀ ਮਾਹਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਤੇਰੈ ਤੈ ਖੋਜਤ ਉਦਿਆਨਾ ॥੨॥

ਬਹੁਤੁ ਜਨਮ ਭਰਮਤ ਤੈ ਹਾਰਿਓ ਅਸਥਿਰ ਮਤਿ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ॥

ਮਾਨਸ ਦੇਹ ਪਾਇ ਪਦ ਹਰਿ ਭਜੁ ਨਾਨਕ ਬਾਤ ਬਤਾਈ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੩੨)

ਜੋ ਜੋ ਜੂਨੀ ਆਇਓ ਤਿਹ ਤਿਹ ਉਰਝਾਇਓ

ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ ਸੰਜੋਗਿ ਪਾਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੯੬)

ਮਾਨਸ ਜਨਮੁ ਦੀਓ ਜਿਹ ਠਾਕੁਰਿ ਸੋ ਤੈ ਕਿਉਂ ਬਿਸਰਾਇਓ ॥

ਮੁਕਤੁ ਹੋਤ ਨਰ ਜਾ ਕੈ ਸਿਮਰੈ ਨਿਮਖ ਨ ਤਾ ਕਉ ਗਾਇਓ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੦੨)

ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਭ੍ਰਮਤੇ ਭ੍ਰਮਤੇ ਦੁਲਭ ਜਨਮੁ ਅਥ ਪਾਇਓ ॥੧॥

ਰੇ ਮੂੜੇ ਤੂ ਹੋਛੈ ਰਸਿ ਲਪਟਾਇਓ ॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸੰਗਿ ਬਸਤੁ ਹੈ ਤੇਰੈ ਬਿਖਿਆ ਸਿਉ ਉਰਝਾਇਓ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੦੧੭)

ਇਕ ਕਿਤੁ ਆਏ ਜਨਮੁ ਗਵਾਏ ॥

ਮਨਮੁਖ ਲਾਗੇ ਦੂਜੈ ਭਾਏ ॥

ਏਹ ਵੇਲਾ ਫਿਰਿ ਹਾਥਿ ਨ ਆਵੈ ਪਗਿ ਖਿਸਿਐ ਪਛਤਾਇਦਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੦੬੫)

ਦੁਲਭ ਜਨਮੁ ਚਿਰਕਾਲ ਪਾਇਓ ਜਾਤਉ ਕਉਡੀ ਬਦਲਹਾ ॥

ਕਾਬੂਰੀ ਕੋ ਗਾਹਕੁ ਆਇਓ ਲਾਦਿਓ ਕਾਲਰ ਬਿਰਖ ਜਿਵਹਾ ॥

ਆਇਓ ਲਾਭੁ ਲਾਭਨ ਕੈ ਤਾਈ ਮੋਹਨਿ ਠਾਗਉਰੀ ਸਿਉ ਉਲੜਿ ਪਹਾ ॥

ਕਾਚ ਬਾਦਰੈ ਲਾਲੁ ਥੋਈ ਹੈ ਫਿਰਿ ਇਹੁ ਅਉਸਰੁ ਕਦਿ ਲਹਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੨੦੩)

ਐਸੇ —

ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਵਾਲੇ

ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਾਲੇ

ਦੂਜੇ-ਭਾਉ ਵਾਲੇ

ਬੇ-ਮੁਖੀ

ਬਾਹਰ-ਮੁਖੀ

ਹਉਂ-ਧਾਰੀ

ਮਾਇਕੀ

‘ਜੀਵਨ’ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਉਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਭਾਈ ਰੇ ਭਗਤਿ ਹੀਣੁ ਕਾਹੇ ਜਗਿ ਆਇਆ ॥

ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵ ਨ ਕੀਨੀ ਬਿਰਬਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੪)

ਰੈਣਿ ਗਵਾਈ ਸੋਇ ਕੈ ਦਿਵਸੁ ਗਵਾਇਆ ਖਾਇ ॥

ਹੀਰੇ ਜੈਸਾ ਜਨਮੁ ਹੈ ਕਉਡੀ ਬਦਲੇ ਜਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੫੬)

ਬਿਨੁ ਸਿਮਰਨ ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ ਬਿਖਾ ਬਿਹਾਇ ॥

ਮੇਘ ਬਿਨਾ ਜਿਉ ਖੇਤੀ ਜਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੬੯)

ਬਿਰਬਾ ਜਨਮੁ ਤਿਨਾ ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ॥

(ਪੰਨਾ-੩੬੯)

ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਕਿਆ ਜੀਵਨਾ ਫਿਟੁ ਪ੍ਰਿਗੁ ਚਤੁਰਾਈ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਧੁ ਨ ਸੇਵਿਆ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਨ ਭਾਈ ॥ (ਪੰਨਾ-੪੨੨)

ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ ਪੁੰਨਿ ਕਰਿ ਪਾਇਆ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਧ੍ਰਿਗ ਧ੍ਰਿਗ ਬਿਰਬਾ ਜਾਈ ॥

ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਰਸ ਕਸ ਦੁਖੁ ਖਾਵੈ

ਮੁਖੁ ਫੀਕਾ ਬੁਕ ਬੂਕ ਮੁਖਿ ਪਾਈ ॥

(ਪੰਨਾ-੪੮੩)

ਧਿਗ ਤਿਨਾ ਦਾ ਜੀਵਿਆ ਜੋ ਹਰਿ ਸੁਖੁ ਪਰਹਰਿ ਤਿਆਗਦੇ
ਦੁਖੁ ਹਉਮੈ ਪਾਪ ਕਮਾਇ ॥
ਮਨਮੁਖ ਅਗਿਆਨੀ ਮਾਇਆ ਮੌਹਿ ਵਿਆਪੇ ਤਿਨ ਬੂਝ ਨ ਕਾਈ ਪਾਇ ॥
ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਓਇ ਸੁਖੁ ਨ ਪਾਵਹਿ ਅੰਤਿ ਗਏ ਪਛੁਤਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੫੧੧)

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵੇ ਜਗਤੁ ਮੁਆ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇ ॥
ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਅਤਿ ਦੁਖੁ ਲਗਾ ਮਰਿ ਜੰਮੈ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥
ਵਿਸਟਾ ਅੰਦਰਿ ਵਾਸੁ ਹੈ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੂਨੀ ਪਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਜਮੁ ਮਾਰਸੀ ਅੰਤਿ ਗਇਆ ਪਛੁਤਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੫੮੧)
ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਜਗੁ ਕਮਲਾ ਫਿਰੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਦਰੀ ਆਇਆ ॥
ਧੰਧਾ ਕਰਤਿਆ ਨਿਹਫਲੁ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ
ਸੁਖਦਾਤਾ ਮਨਿ ਨ ਵਸਾਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੪੩)

ਐਸੇ 'ਮਾਇਕੀ ਜੀਵਨ' ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ
ਗਿਆ —

ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮਾ ਹਉ ਜੀਵਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥
ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਜੀਵਣੁ ਨ ਥੀਐ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਮ ਦਿੜਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੪੦)

ਮਰਿ ਨ ਜਾਹੀ ਜਿਨਾ ਬਿਸਰਤ ਰਾਮ ॥
ਨਾਮ ਬਿਹੁਨ ਜੀਵਨ ਕਉਨ ਕਾਮ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੯੯)

ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਜੀਵਿਆ ਜਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੩੬੬)

ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਕਿਆ ਜੀਵਨਾ ਫਿਟੁ ਧਿਗੁ ਚਤੁਰਾਈ ॥ (ਪੰਨਾ-੪੨੨)

ਜਲਿ ਜਾਉ ਜੀਵਨੁ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੩੨੨)

ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਨਾਉ ਲਏ ਤਾਂ ਜੀਵੈ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਖਿਨੁ ਮਰਿ ਜਾਇਆ ॥
(ਪੰਨਾ-੧੪੨੪)

ਮਾਇਆ ਕਾਰਨਿ ਧਾਵਹੀ ਮੂਰਖ ਲੋਗ ਅਜਾਨ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਜਨ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਸਿਰਾਨ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੪੨੭)

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ 'ਮਾਣਸ ਜੂਨੀ' ਨੂੰ ਇਉਂ ਵਡਿਆਈ ਦਿਤੀ ਗਈ
ਹੈ —

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੨)

ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਭੁਮਤਿਆ ਦੁਲਭ ਜਨਮ ਪਾਇਓਇ ॥

ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ ਤੂੰ ਸੋ ਦਿਨੁ ਨੇੜਾ ਆਇਓਇ ॥

(ਪੰਨਾ-੫੦)

ਜੀਤਿ ਜਨਮੁ ਇਹੁ ਰਤਨੁ ਅਮੇਲਕੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਜਪਿ ਇਕ ਖਿਨਾ ॥

(ਪੰਨਾ-੨੧੦)

ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ ਵਡ ਪੁੰਨੇ ਪਾਇਆ ਦੇਹ ਸੁ ਕੰਚਨ ਚੰਗੜੀਆ ॥

(ਪੰਨਾ-੫੫)

ਸਫਲ ਜਨਮੁ ਹੋਵਤ ਵਡਭਾਰੀ ॥

ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਰਾਮਹਿ ਲਿਵ ਲਾਰੀ ॥

(ਪੰਨਾ-੮੦੫)

ਵਡੈ ਭਾਗਿ ਇਹੁ ਸਰੀਰੁ ਪਾਇਆ ॥

ਮਾਣਸ ਜਨਮਿ ਸਬਦਿ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੦੬੫)

ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਭਗਤਿ ਕਮਾਈ ॥

ਤਥ ਇਹ ਮਾਨਸ ਦੇਹੀ ਪਾਈ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੧੫੯)

ਕਬੀਰ ਮਾਨਸ ਜਨਮੁ ਦੁਲੰਭੁ ਹੈ ਹੋਇ ਨ ਬਾਰੈ ਬਾਰ ॥

ਜਿਉ ਬਨ ਫਲ ਪਾਕੇ ਭੁਇ ਗਿਰਹਿ ਬਹੁਰਿ ਨ ਲਾਗਹਿ ਡਾਰ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੩੬੬)

ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੋਨਿ ਵਿਚ ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ ਦੁਲੰਭੁ ਉਪਾਇਆ ।

(ਵ.ਭ.ਗ. ੮/੬)

ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ ਅਮੇਲੁ ਹੈ ਹੋਇ ਅਮੇਲੁ ਸਾਧਸੰਗ ਪਾਏ ।

(ਵ.ਭ.ਗ. ੧੫/੧੭)

ਚਉਰਾਸੀ ਲਖ ਜੂਨਿ ਵਿਚਿ ਉਤਮ ਮਾਣਸ ਜੂਨਿ ਭਲੇਰੇ ।

(ਵ.ਭ.ਗ. ੧੫/੧੯)

ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੂਨਿ ਫੇਰਿ ਫਿਰਾਇਆ ।

ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ ਦੁਲੰਭੁ ਕਰਮੀ ਪਾਇਆ ।

(ਵ.ਭ.ਗ. ੧੯/੨)

ਇਹ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਅਮੇਲ ਹੈ ਮਿਲਨੇ ਕੀ ਵੇਲਾ ।

(ਵ.ਭ.ਗ. ੪੧/੧੧)

ਉਪਰਲੀ ਵਿਚਾਰ ਤੈ-ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ, ‘ਹਉ-ਧਾਰੀ ਜੀਵਨ’
ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਉਤੇ ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਵਿਚ, ਇਨਸਾਨ ਦੇ ‘ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ’ ਦੀ
‘ਪ੍ਰਿਮ-ਖੇਲ’ ਨਿਰਾਲੀ ਤੇ ਹੋਰਵੇਂ ਹੈ ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਇਉਂ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ —

ਸੋ ਜੀਵਿਆ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ ਨ ਜੀਵੈ ਕੋਇ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੪੨)

ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਜਾਪੈ ਸੋ ਜੀਵੈ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੦੦)

ਨਾਨਕ ਸੋਈ ਜੀਵਿਆ ਜਿਨਿ ਇਕੁ ਪਛਾਤਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੩੧੯)

ਗੁਣ ਗਾਵਾ ਨਿਤ ਨਿਤ ਸਦ ਹਰਿ ਕੇ ਮਨੁ ਜੀਵੈ ਨਾਮੁ ਸੁਣਿ ਤੇਰਾ ॥

ਨਾਨਕ ਜਿਤੁ ਵੇਲਾ ਵਿਸਰੈ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ

ਤਿਤੁ ਵੇਲੈ ਮਰਿ ਜਾਇ ਜੀਉ ਮੇਰਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੫੬੨)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਤੇਰਾ ਜੋ ਸਿਮਰੈ ਸੋ ਜੀਵੈ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੧੬)

ਜੀਵਨਾ ਹਰਿ ਜੀਵਨਾ ॥

ਜੀਵਨੁ ਹਰਿ ਜਪਿ ਸਾਧਸੰਗਿ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੮੪)

ਜੀਵਨਾ ਸਫਲ ਜੀਵਨ ਸੁਨਿ ਹਰਿ ਜਪਿ ਜਪਿ ਸਦ ਜੀਵਨਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੦੧੯)

ਨਾਮੁ ਨ ਬਿਸਰੈ ਤਬ ਜੀਵਨੁ ਪਾਈਐ ਬਿਨਤੀ ਨਾਨਕ ਇਹ ਸਾਰੈ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੨੧੪)

ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਨਾਉ ਲਏ ਤਾਂ ਜੀਵੈ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਖਿਨੁ ਮਰਿ ਜਾਇਆ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੪੨੪)

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਫਲ ਜਨਮੁ ਜਗ ਵਿਚਿ ਆਇਆ ।

ਗੁਰਮਤਿ ਪੂਰ ਕਰੈ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ ।

ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕਰਿ ਕੰਮੁ ਸੁਖ ਫਲ ਪਾਇਆ । (ਵਾ.ਭਾ.ਗੁ. ੧੬/੧੦)

ਮਨੁਖੀ 'ਜੀਵਨ' ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ 'ਪੱਖਾਂ' ਦਾ ਇਉਂ ਨਿਰਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ : —

ਗੁਰਮੁਖ ਜੀਵਨ

ਮਨਮੁਖ ਜੀਵਨ

ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ

ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ

'ਤੂੰ-ਤੇਰੀ' ਦੀ ਭਾਵਨਾ

ਮੈਂ ਮੇਰੀ ਦਾ ਬੋਲ-ਬਾਲਾ

ਆਤਮ-ਪ੍ਰਾਇਣ

ਮਾਇਆ ਪ੍ਰਾਇਣ

ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਭਰਮ ਭੁਲਾਵਾ

'ਹੁਕਮ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ'

'ਆਪਣੇ ਭਾਣੇ' ਚਲਣਾ

ਪ੍ਰੀਤ-ਡੋਰੀ ਦੀ ਖਿੱਚ

ਮਾਇਆ ਦੀ ਖਿੱਚ

ਮੈਤ੍ਰੀ ਭਾਵ

ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ

ਪਿਆਰ	ਨਫਰਤ
ਸ਼ਾਂਤੀ	ਅਸ਼ਾਂਤੀ
‘ਬਹੁਰ ਨ ਮਰਨਾ’	ਆਵਾਗਵਨ
ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ	ਜਮਾਂ ਦੇ ਵੱਸ
‘ਤ੍ਰਿਪਤ ਅਘਾਇ’	ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ
ਨਿਰ-ਇੱਛਤ	ਆਸਾ-ਮਨਸਾ
ਸ਼ੁਕਰ	ਸ਼ਿਕਾਇਤ
‘ਭਲਾ ਹੀ ਹੈ ਰੇ’	ਰੋਸ
ਪੁੰਨ	ਪਾਪ
ਪਰਉਪਕਾਰੀ	ਸਵਾਰਥੀ
‘ਦੇ ਕੇ ਭਲਾ ਮਨਾਈ’	‘ਲੈ ਕੇ’ ਭਲਾ ਮਨਾਈ
ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ	ਕਰਮ-ਬੱਧ
ਸਫਲ	ਬਿਰਥਾ
ਇੱਕੋ-ਇਕ	ਦੂਜਾ-ਭਾਉ

(ਚਲਦਾ)

© ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਏਸੇ ਕਲਮ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰੁ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ 132 ਲੇਖ (13 ਕਿਤਾਬਾਂ) ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਤਰਜਮਾ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪੰਜ ਲੇਖ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਹਨ।

ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸ ਕਮਾਈ ਦੇ ਅੱਠ ਦਿਨਾਂ ਜਪ-ਤਪ ਸਮਾਗਮ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਬ੍ਰਹਮ-ਬੁੰਗਾ, ਪਿੰਡ ਦੋਦੜਾ ਵਿਖੇ ਮਾਰਚ, ਸਤੰਬਰ ਅਤੇ ਦਸੰਬਰ (20-30) ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਜੂਨ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ, ਦੱਖਣੀ ਬਾਈਪਾਸ ਦੋਰਾਹਾ ਵਿਖੇ ਹਰ ਸਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ, ਦੱਖਣੀ ਬਾਈਪਾਸ ਦੋਰਾਹਾ ਵਿਖੇ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸਮਾਗਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਅਨੁਸਾਰ 15-15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅਰਸੇ ਬਾਅਦ, ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਸਮਾਗਮ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਫਤਾਵਾਰੀ ਸਮਾਗਮ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪਿੰਡ ਦੋਦੜਾ, ਬੁਢਲਾਡਾ-ਸੁਨਾਮ, ਬਰਾਸਤਾ (ਵਾਈਆ) ਜਖੇਪਲ ਲਿੰਕ ਰੋਡ ਤੇ ਹੈ। ਚਾਹਵਾਨ ਸੱਜਣ ਇਹ ਲੇਖ ਅਤੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦਾ ਵੈਰਵਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪਤੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ:-

Website : www.brahmbungadodra.org

E-mail : info@brahmbungadodra.org

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ

ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕਖਾਨਾ : ਦੋਦੜਾ

ਤਹਿਸੀਲ-ਬੁਢਲਾਡਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਾਨਸਾ (ਪੰਜਾਬ)

ਫੋਨ : 073074-55097, 01652-255097, 99149-55098

❖ ਸ਼ਾਖਾ ❖

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ (ਦੋਦੜਾ)

ਦੱਖਣੀ ਬਾਈ ਪਾਸ, ਦੋਰਾਹਾ

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਪੰਜਾਬ

ਫੋਨ : 073074-55098, 01628-258697, 099149-55098

❖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ❖

ਸੈਕ੍ਰੈਟਰੀ, ਬ੍ਰਹਮ-ਬੁੰਗਾ ਟ੍ਰਸਟ (ਰਜਿ.)

ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕਖਾਨਾ : ਦੋਦੜਾ

ਤਹਿਸੀਲ-ਬੁਢਲਾਡਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਾਨਸਾ (ਪੰਜਾਬ)

ਫੋਨ : 73074-55096